

MÜSAMERE

masallarına dair kitaplara yer vermektedir. Hint hikâye ve masal kitaplarının başında *Kelile ve Dimne* zikredilir. Ardından Rumlar'la Bâbililer'e dair eserler, Câhiliye ve İslâm dönemine ait, hikâyeleri müsâmere konusu olmuş âşıklara dair *Leylâ ve Mecnûn* gibi eserler gelir (*el-Fihrist*, s. 363-367).

Zamanla müsâmere bir kimsenin başından geçen olaylar, hükümdarların ve devlet adamlarının hikâyeleri (tarih) anlamında kullanılmış, bu bakımdan bazı tarih kitaplarına "müsâmerâtü'l-mülûk, enisü'l-müsâmirin, müsâmeretü'l-ahbâr" gibi adlar verilmiştir (*Keşfü'z-zunûn*, I, 198, 275, 328; II, 1665, 1666, 1706). Siddîk Hasan Han, bir ilim dalı olarak kabul edilen müsâmeretü'l-mülûkün konusunu hükümdarlarla zâdegân sınıfının başlarından geçen olaylarla yine onların ilgi duydukları hikâye, haber, mev'iza, ibret verici meseller ve dünyanın değişik yerlerinde meydana gelen garip olaylar şeklinde tanımlar (*Ebceddü'l-ülûm*, II, 484). Müsâmerenin tasavvuf ehli arasında da benzer bir anlamı vardır. Muhyiddin İbnü'l-Arabî, *Muḥâdaratü'l-ibrâr ve müsâmeretü'l-aḥyâr fi'l-edebiyyât ve'n-nevâdir ve'l-aḥbâr* adlı eserinde (II, 189 vd.). Hz. Peygamber'in soyu, yakınları, hasâisi, bi'seti, binekleri, silâhları; Hulefâ-yi Râşidîn, Emevî ve Abbâsî halifeleri, diğer peygamberlerin hikâyeleri, nâdir tarihî olaylar, haberler, âyetler, hadisler ve başkalarına ait hikmetli sözler ve muhtelif ahlâkî konulardan söz eder.

Türk halk ve saray kültüründe de müsâmerenin önemli bir yeri bulunmaktadır. Eski Türk kültüründe "ozan, meddah, destan söyleyen, konuşan, hatip" vb. anlamlarda müsâmerecileri ifade eden kelimelerin varlığı dikkat çekmektedir (Ögel, IX, 412 vd.). Osmanlı geleneğinde özellikle uzun kış gecelerinde kahvehanelerin yanı sıra evlerde de toplantılar yapılır ve çeşitli konularda sohbet edilirdi. Emin Nihat, Türkçe'de yayımlanmış Batı tarzındaki ilk hikâye kitaplarından biri olan *Müsâmeret-nâme* adlı eserinin başında uzun kış gecelerinde hoşça vakit geçirmek için yapılan sohbetlere temas eder. İstiklâl Savaşı'ndan sonra eve dönen gazilerin savaş hâtıraları ev ve kahve sohbetlerinin önemli konularından birini oluşturmuştur. Bu sohbetlerde çoğu yazıya dökülmemiş birçok kahramanlık hikâyesi anlatılırdı. Son dönemlerde ise Türkçe'de yalnız okullarda öğrenciler tarafından sunulan temsil gibi gösterilere müsâmere denildiği görülmektedir (*Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, sy. 2140 [1983], md. 84-101).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, II, 399-400; *Lisânü'l-'Arab*, "smr", "flḥ" md.leri; *Müsned*, I, 388, 400; IV, 125; Buhârî, "Mevâkitü's-şalât". 39, 40, 41; Ebü Dâvûd, "Edeb", 23; Tirmizî, "Şalât", 11, 12; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-A'zamî), Beyrut 1403/1983, I, 561 vd.; Ebü Ubeyd Kâsım b. Sellâm, *Ġaribü'l-ḥadîş* (nşr. Muhammed Azîmüddin), Haydarâbâd 1385/1966, III, 309; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 318; İbn Ebü Şeybe, *el-Muşannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Riyad 1409/1989, II, 78, 79; Taberî, *Câmî'u'l-be-yân*, XII, 150; XVIII, 39, 40; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tuceddüd), s. 363-367; Hatib et-Tebrizî, *Şerḥu'l-kaşâ'idi'l-âşr* (nşr. Abdüsselâm el-Havfî), Beyrut 1405/1985, s. 191 vd.; Muhyiddin İbnü'l-Arabî, *Muḥâdaratü'l-ibrâr*, İstanbul 1305, II, 189 vd.; Kurtubî, *el-Câmî'*, XII, 136, 137, 138, 139; XVI, 58; Heysenî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, I, 314; *Keşfü'z-zunûn*, I, 198, 275, 328; II, 1665, 1666, 1706; Siddîk Hasan Han, *Ebceddü'l-ülûm* (nşr. Abdülcebbâr Zekkâr), Dimaşk 1978, II, 484; Emin Nihat Efendi, *Müsâmeret-nâme* (haz. Salih Okumuş), İstanbul 2002, s. 22 vd.; Elmalılı, *Hak Dini*, V, 3459; Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara 2000, IX, 412 vd.; G. de Nerval, *Doğu'da Seyahat* (trc. Selahattin Hilav), İstanbul 2004, s. 616 vd.; Abdel-Aziz Abdel-Meguid, "A Survey of the Terms Used in Arabic for 'Narrative' and 'Story'", *JQ*, I/2 (1954), s. 199-200; "İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği", *Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, sy. 2140, Ankara 1983, md. 84-101.

NEBİ BOZKURT

MÜSAMERETÜ'L-AHBÂR

(مسامرة الأخبار)

Kerîmüddin Aksarâyî'nin

(ö. 733/1332-33)

Anadolu Selçuklu tarihine dair eseri
(bk. AKSARÂYÎ, Kerîmüddin).

MÜSÂVAT

(المساوات)

Meşhur bir musannife nisbetle
âli olan isnâd anlamında
hadis terimi.

Sözlükte "eşitlik" anlamına gelen müsâvât kelimesi, hadis terimi olarak sonraki dönemde yaşayan bir muhaddisin rivayetinde Hz. Peygamber'e veya bir sahâbî yahut tâbiyye varan isnad zincirindeki râvi sayısının meşhur musanniflerden birinin isnadında geçen râvi sayısı ile aynı olması demektir. Meselâ Nesâî'nin Resûl-i Ekrem'e on bir râvi ile ulaşan bir isnadla rivayet ettiği bir hadisi sonraki tabakalardan bir muhaddisin aynı sayıda râviden oluşan diğer bir isnadla rivayet etmesi halinde iki isnad arasında müsâvat meydana gelir.

Müsâvatın nisbi ulüvvün bir türü olabilmesi için sonraki muhaddisle tanınmış musannif arasında uzun zaman farkı bulunması ve hadisin kaynağına (Hz. Peygamber, sahâbe veya tâbiyye) aynı sayıdaki râvi ile ulaşılması gibi şartlar dolayısıyla müsâvat örnekleri yok denecek kadar azdır. Meselâ Süyûtî, kendisiyle Resûlullah arasında on kişinin bulunduğu âli isnadla üç hadis rivayet ettiğini söylemektedir. Nesâî de, "Hadisi sahih olan bundan daha uzun bir isnad bilmiyorum" diyerek Hz. Peygamber'e on râvi ile ulaşan bir hadis ("İftitâḥu's-şalât", 69) nakletmiştir. Nesâî'nin rivayet ettiği bu hadisi aynı sayıda râvi vasıtasıyla Tirmizî de rivayet etmiştir ("Şevâbü'l-Kur'ân", 10). Bu örnekte Tirmizî ile Nesâî arasında bir müsâvat bulunmakla beraber ulüv söz konusu değildir. Fakat Süyûtî ile Nesâî arasında farklı rivayetler olsa da nisbeten âlî bir müsâvattan söz etmek mümkündür. Esasen müsâvattan bahsedebilmek için tanınmış musannifin rivayetinin kendi dönemindeki rivayetlere nisbetle nâzil, sonraki dönemde yaşayan muhaddisin isnadının ise kendi dönemindeki rivayetlere nisbetle âlî olması ve hadisin aynı sayıdaki râvi tarafından rivayet edilmesi gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "svy" md.; Tirmizî, "Şevâbü'l-Kur'ân", 10; Nesâî, "İftitâḥu's-şalât", 69; İbnü's-Salâh, *Ulûmü'l-ḥadîş*, s. 259; Şemseddin es-Sehâvî, *Fethu'l-muḡîş*, Beyrut 1399/1979, III, 15-16; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatîf), Beyrut 1399/1979, II, 166-167; Ali el-Kârî, *Şerḥu Şerḥi Nuḥbeti'l-fiker* (nşr. Abdülfetâh Ebü Guddê), Beyrut 1415, s. 626-627; M. Abdürraûf el-Münâvî, *el-Yevâkit ve'd-dürer fi şerḥi Nuḥbeti İbn Hacer* (nşr. Murtazâ ez-Zeyn Ahmed), Riyad 1420/1999, II, 244-245; *Tecrid Tercemesi*, Mukaddime, I, 196; Talât Koçyigit, *Hadis İstihlâkleri*, Ankara 1985, s. 36, 309-310; Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1992, s. 277-278.

İBRAHİM HATİBOĞLU

MÜSÂVAT

(المساوات)

İnsanların temel haklar bakımından ve insan olma niteliği itibarıyla eşit kabul edilmesini ifade eden ahlâk ve hukuk ilkesi.

Sözlükte müsâvât kelimesi "ölçü ve değer bakımından eşit olma, iki şey arasındaki eşitlik, denklik" anlamına gelir (*Lisânü'l-'Arab*, "svy" md.; *Tâcü'l-arûs*, "svy" md.). Râgıb el-İsfahânî müsâvatın bir şeyin fiyat açısından değerini ifade etmek için kullanıldığını, bunun da değerdeki eşitlik mânasından geldiğini belirtir (*el-Müfre-*